

GEOLOŠKA USLOVI IZGRADNJE REGULACIJE KORITA RIJEKE SPREČE OD D. DOBOŠNICE DO MIRIČINE

Mevlida Operta

Univerzitet u Sarajevu, Prirodno-matematički fakultet, Odsjek za geografiju,
Zmaja od Bosne 33-35, Sarajevo, Bosna i Hercegovina
opertamevlida@yahoo.com

Suada Pamuk

Energoinženjering, Sarajevo
suada.pamuk@energoinvest.ba

Sprečanska depresija pripada neotektonskom području Panonskog basena, predisponiranom neotektonskim kretanjima alpske orogeneze. Morfološki i geotektonski je složena sredina nastala kao posljedica složenih endodinamičkih i geomorfoloških procesa. Ispunjena je miocenskim i pliocensko-kvartarnim sedimentima. Depresija je sa sjevera i sjeveroistoka odvojena od Semberije i donje Posavine planinskim horstovima Trebave i Majevice. Sa jugozapada je ova depresija od dolina Bosne, Krivaje i Drinjače odvojena erodovanim planinskim grebenima Ozrena, Konjuha i Javornika, a na krajnjem istočnom dijelu je odvojena od doline Drine prevojem i brdom Snagovo u kome se nalazi izvorište Spreče.

Korito rijeke Spreče u dužini od oko 8,5 km na potezu Donja Dobošnica–Miričina je neuređeno, a obale devastirane i obrasle sa vrlo čestim meandriranjem i devastacijom priobalnih dijelova kao i čestim plavljenjem. Cijela razmatrana trasa se nalazi u kvartarnim sedimentima koje čine pijesak, šljunak, glina, pjeskovita glina i zaglinjen šljunak. Ovakvi sedimenti su podložni procesima erozije, transporta te devastacije i meandriranja riječnog toka. Da bi se zaustavilo često plavljenje doline na kojoj se nalaze obradive površine i spriječila dalja devastacija korita na navedenom potezu predviđena je regulacija toka rijeke Spreče.

U ovom radu detaljno je obrađena geološko-tektonska građa, zatim hidrogeološke i inženjerskogeološke karakteristike terena na potezu Donja Dobošnica-Miričina. Za razmatrani teren urađena je detaljna geološka karta i karakterističan profil.

Ključne riječi: rijeka Spreča, korito, regulacija, devastiranje, geološko-tektonska građa, hidrogeološke, inženjerskogeološke karakteristike terena

GEOLOGICAL CONDITIONS FOR THE CONSTRUCTION OF THE RIVER SPREČA'S BASIN REGULATION ON D. DOBOŠNICA-MIRIČINE

Mevlida Operta

Univerzitet u Sarajevu, Prirodno-matematički fakultet, Odsjek za geografiju,
Zmaja od Bosne 33-35, Sarajevo, Bosna i Hercegovina
opertamevlida@yahoo.com

Suada Pamuk

Energoinženjering, Sarajevo
suada.pamuk@energoinvest.ba

Spreča's depression belongs to neo-tectonic area of the Pannonian Basin, which was predisposed to Neotectonic movements of Alpine orogenesis. Morphologically and geotectonically complex area has arisen from differences of complex endogenic dynamics and geomorphologic processes. It is filled with Miocene and Pliocene-Quaternary sediments. On the north and northeast, depression is divided from Semberia and low Posavina by mountain horsts of Trebava and Majevisa. On the southwest, the depression is divided from valleys of the rivers of Bosna, Krivaja and Drinjača, by eroded mountain cliffs of Ozren, Konjuh and Javornik, and on the very east part, it is divided from the Drina Valley by fold and hill Snagovo in which the Spreča's source is situated.

The Spreča's bed in length of approximately 8.5 km on direction Donja Dobošnica-Miričina is unordered and its riversides are devastated and overgrown with very frequent meandering and devastation of coastal parts and frequent transgression as well. The whole observed trace is situated in Quaternary sediments made of sand, gravel, clay, sand clay and clayish gravel. Such sediments are subjected to processes of erosion, transport, devastation and meandering of the river's flow. In order to stop frequent transgression of the valley in which cultivated areas are situated and to prevent from further bed's devastation, the Spreča River's flow regulation has been estimated in the mentioned trace.

In this paper geological-tectonic structure has been elaborated in detail, then hydrogeological and engineering geological characteristics of the terrain in direction of Donja Dobošnica-Miričina. Detailed geologic map and characteristic profile has been done for the observed terrain.

Key words: *Spreča River, bed, regulation, devastation, geological-tectonic structure, hydrogeology, engineering geological characteristics of the terrain*

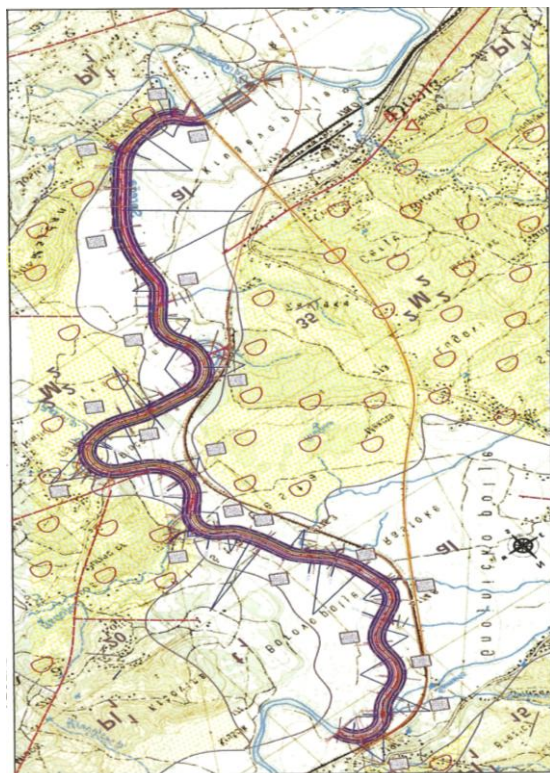
UVOD

INTRODUCTION

Sprečanska depresija je nastala kao posljedica složenih endodinamičkih i geomorfoloških procesa. Tektonski procesi su naročito bili intenzivni u oblikovanju reljefa od eocena do danas. Depresija je obrazovana duž dubinskog razloma sprečanskog rasjeda pravca pružanja SZ-JI. Rasjedi su se kontinuirano produžavali i predisponirali njeno spuštanje i produbljavanje za vrijeme tercijara. Centralni dio depresije je područje Lukavca gdje je depresija najviše spuštena i gdje se spajaju sve tri sekundarne depresije (gornja sprečanska, tuzlanska kotlina i donja sprečanska) u kojima je smanjivanjem nivoa vode jačala fluvijalna erozija a povlačenjem jezera razvio se riječni sistem sadašnje Spreče. U određenim periodima tonjenje Sprečanske kotline je bilo brže od usijecanja korita rijeke Spreče u serpentinu barijeru kod sadašnje brane Modrac. Kao posljedica neogenih geotektonskih procesa nastala su značajna ležišta mineralnih sirovina i pojave termomineralnih i mineralnih voda Toplice, Kiseljak, Sočkovac i dr.

Uređenju korita rijeke Spreče u dužini od oko 8,5 km na potezu Donja Dobošnica-Miričina se pristupilo zbog toga što je korito na tom potezu neuređeno a obale devastirane i obrasle sa vrlo čestim meandriranjem i devastacijom priobalnih dijelova i čestim plavljenjem. Stoga su na ovom potezu predviđene aktivnosti na regulaciji rijeke Spreče pa je u ovom radu analizirana geološko-tektonska građa te hidrogeološke i inženjerskegeološke karakteristike u prostoru buduće regulacije.

GEOLOŠKO-TEKTONSKA GRAĐA TERENA GEOLOGICAL-TECTONIC STRUCTURE OF THE TERRAIN

KVARTAR	al	Šljunak, pijesak, ilovača tvorevine riječnog korta	Normalna geološka granica : utvrđena, pokrivena
	t ₁	Šljunak i pijesak Riječna terasa	
NEOGEN	P ₁ ¹	Kvarcni pijesak, šljunak i glina	Elementi pada sloja
	M ₂ ²	Heterogeni konglomerati, pješčari i lapori (orton)	Osa uspravne ili kose antiklinale
			Rasjed aproksimativno lociran

Sl. 1. Geološka karta terena na potezu Donja Dobošnica-Miričina u zoni toka rijeke Spreče
Figure 1. Geological map

u faciji riječnog korita (al)-slika 1 i 2.

Riječne terase (t₁) čine šljunak različitog oblika i stepena zaobljenosti i pijesak. Šljunak je heterogenog sastava gdje prevladavaju valutice pješčara i raznobojnih roznaca. Ova terasa je izdvojena na lijevoj obali u predjelu Panjića i Kruševlja.

Aluvijalni tvorevine (al) su rasprostranjene i predstavljene kvartarnim tvorevinama šljunkom sa valuticama pješčara, pijeskom, ilovačom i valuticama kvarcnaca, kvarca, rjeđe krečnjaka, te valuticama dijabaza i serpentinita.

U geološkoj građi južnog i jugo-zapadnog oboda sprečanske depresije dominiraju paleozojske ultrabazične stijene izdvojene kao krivajsko-konjuški i ozrenski ofiolitni kompleks koji su u direktnom kontaktu sa sedimentima sprečanskog tercijarnog kompleksa. Paleozojske i mezozojske tvorevine predstavljaju osnovu na kojoj se razvila sprečanska paleodepresija.

Rijeka Spreča teče kroz širu dolinu sa prostranim poljima koja su djelimično kultivisana i zasađena poljoprivrednom kulturom. Korito i obale rijeke su prilično devastirane i neuređene.

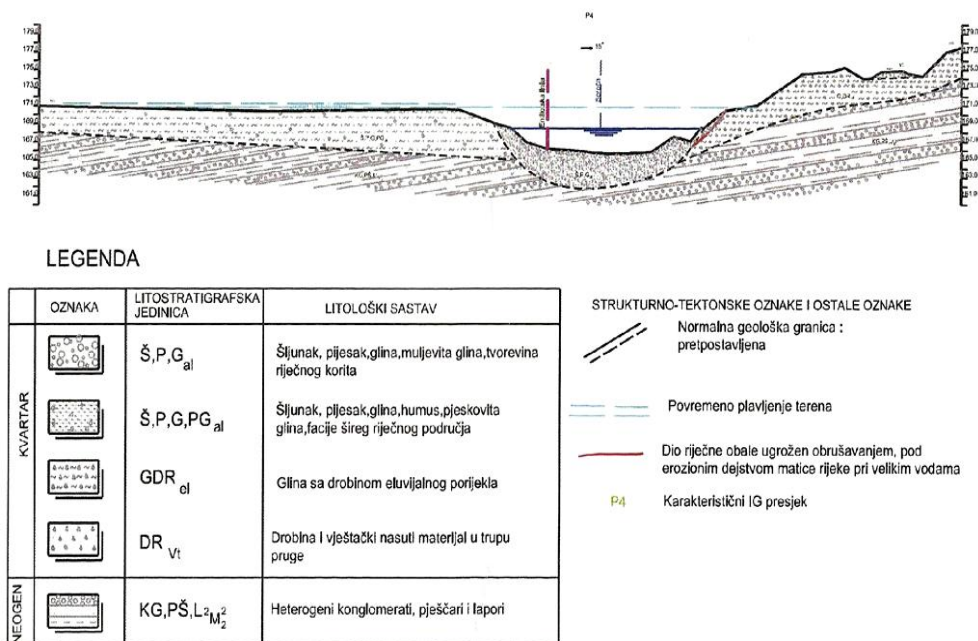
U geološkoj građi terena na potezu Donja Dobošnica-Miričina učestvuju sedimenti neogena i kvartara.

Neogeni sedimenti imaju veliko ra-sprostranjenje i predstavljeni su marinskim razvićem. Čine ih sedimenti srednjeg miocena (²M₂²); heterogeni konglomerati, pješčari i lapori tortona i sedimenti donjeg pliocena (P₁¹) koje čine kvarcni pijesak, šljunak, glina. Ovi sedimenti grade šire zaleđe dolinskih strana rijeke Spreče.

Kvartarni sedimenti su najviše razvijeni u području širih riječnih dolina i duž većih riječnih tokova kao što su Spreča i njene pritoke. Ovi sedimenti su izdvojeni u vidu riječne terase (t₁), aluvijalnih nanosa

Tretirana regulacija rijeke Spreče se nalazi uglavnom u kvartarnim sedimentima sa naprijed opisanim litološkim sastavom.

Istraživani teren u tektonskom pogledu pripada zapadnom dijelu tuzlanskog bazena koji je formiran duž ozrensko-konjuške i sprečanske dislokacije. Strukture unutar ovog bazena imaju pravac pružanja SZ-JI. Ovdje se izdvaja antiklinala izgrađena od tortonskih sedimenata. Najznačajnija dislokacijska zona u samom bazenu je sprečanski rasjed, duž kojeg je bazen više puta tonuo. Spušteno je južno krilo, tako da su najmlađi sedimenti taloženi na jugu bazena i naliežu transgresivno direktno na mezozojsko temeljno gorje. Ovdje je nalazi nekoliko poprečnih rasjeda koji su tercijarne naslage iskomadali u blokove (sl. 1).

Sl. 2. Geološki profil terena na potezu Donja Dobošnica-Miričina u zoni toka rijeke Spreče
Figure 2. Typical engineering profile

HIDROGEOLOŠKE ODLIKE TERENA I STIJENSKIH MASA HYDROGEOLOGIC CHARACTERISTICS OF THE TERRAIN AND ROCK MASSES

Hidrogeološke karakteristike šireg područja Sprečkog polja u sklopu koga je istraživani teren su složene obzirom na hidrogeološke odnose koji vladaju u zaleđu i u centralnom dijelu polja. Ti odnosi zavise od litološkog sastava, hipsometrijskog položaja pojedinih stijenskih masa, i o vodonepropusnosti stijena koje izgrađuju razmatrani teren.

Slivno područje rijeke Spreče nalazi se u terenu složene geološke građe. Granica sliva je utvrđena orografski i iznosi 1567.29 km² do kraja buduće regulacije. Ukupna površina regulisanog poteza iznosi 50.94 km². Srednji proticaj na vodomjernoj stanici Karanovac iznosi Q_{sr} = 23.1 m³/s.

Tretirano područje rijeke Spreče leži između planine Ozrena i obronaka planine Majevice, pa predstavlja složenu geološku sredinu koju grade stijene različitih hidrogeoloških funkcija i svojstava.

Vodopropusne do slabo vodopropusne stijenske mase izgrađuju sedimenti donjeg pliocena. Karakteriše ih međuzrnska poroznost u zonama šljunka i pijeska a nepropusna u dijelovima glinovitim proslojaka i slojeva.

Slabovodopropusne do praktično vodonepropusne stijenske mase predstavljaju sedimenti srednjeg miocena-konglomerati, pješčari i lapori. U hidrogeološkom pogledu imaju funkciju podinske barijere sa funkcijom hidrogeološkog izolatora. Uglavnom grade najveći dio razmatranog toka.

Jako vodopropusne stijenske mase čine sedimenti rječnog korita-šljunak, pijesak, pjeskoviti šljunak, zaglinjen šljunak. U široj aluvijalnoj zaravni u zavisnosti od prisustva glinovitih materijala ovaj prostor izgrađuju vodopropusne do slabo vodopropusne stijene.

INŽENJERSKOGEOLOŠKI USLOVI IZGRADNJE REGULACIJE KORITA ENGINEERING GEOLOGICAL CONDITIONS FOR BUILDING OF BASIN REGULATION

Kako bi se zaustavilo često plavljenje doline na kojoj se nalaze obradive površine i spriječila dalja devastacija korita, pristupilo se izradi projektne dokumentacije s ciljem regulisanja toka rijeke Spreče. Regulacija rijeke Spreče je već izvedena od pravca Lukavca i dolazi do postojećeg mosta na regionalnom putu Tuzla-Doboj. Kako se u ovom dijelu napuštenog i izmjenjenog toka rijeke Spreče izveo spojni kanal koji se nalazi kod ušća Kruševačke rijeke sa nasipom u dužini cca 700 m, dolazi do uspora a i samim tim do plavljenja naselja D. Dobošnica. Cijela razmatrana trasa se nalazi u kvartarnim sedimentima koje čine pijesak, šljunak, glina, pjeskovita glina i zaglinjen šljunak. Ovakvi sedimenti su podložni procesima erozije, transporta i devastacije i meandriranja rječnog toka.

Prirodni nagib padine u materijalima terasnih šljunkova kreće se u vrlo širokom dijapazonu od 25–60⁰, a najčešće 35–40⁰.

Šljunkovi i pjeskovi u **faciji korita** nalaze se u okviru savremenih korita riječnih tokova. Fizičko-mehanička svojstva su vrlo promjenjiva kada su zasićeni vodom. Smanjena je nosivost. Moguća su veća slijezanja i deformacije pri seizmičkim potresima. Sve to zahtjeva specijalan režim građenja i temeljenja konstrukcija. Prema literaturnim i iskustvenim parametrima za ove sredine se daju slijedeći parametri:

• Zapreminska težina	$g_z=19.33 \text{ kN/m}^3$
• Specifična težina	$g_s=28.40 \text{ kN/m}^3$
• Poroznost	$n=0.37\%$
• Koeficijent poroznosti	$e=0.56\%$
• Ugao unutrašnjeg trenja	$f=19^0$
• Kohezija	$c=0$
• Prirodna vlažnost	$W=16.60\%$
• Granica plastičnosti	$W_p=38.40\%$
• Granica tečenja	$W_t=13.10\%$
• Indeks plastičnosti	$I_p=15.30$
• Indeks konzistencije	$I_k=1.62$

-
- Modul stišljivosti $M_s=5.44$ MPa
 - Dinamički modul elastičnosti $E_d=100$ MPa

Iskopi u riječnom koritu obzirom da se radi regulacija rijeke će se po GN 200 izvesti u II i III kategoriji u omjeru 50%:50%. Ovi iskopi će se najvećim dijelom izvoditi u vodi tako da je padinu i obalu korita potrebno prilagoditi ovim uslovima.

Šljunkovi i pijeskovi **akumulacionih terasa** učestvuju u građi prostranih terasno-akumulacionih zaravni. U površinskom dijelu pokriveni su ilovačasto - pjeskovitim pokrivačima. Šljunkovi su promjenjive granulacije i petrografskog sastava. Dominiraju krupnozrni do srednjezrni varijeteti koji se odlikuju dobrom nosivošću, slabom stišljivošću i slijeganju. Moguć je priraštaj mikrosezmičkog intenziteta zbog prisustva podzemnih voda do 1^0 MCS. U ovakvoj sredini će se najvjerovatnije i praviti odbrambeni nasip kao i regulacija korita. Ovdje se daju slijedeći fizičko-mehanički parametri:

- Zapreminska težina $\gamma_z=20.06$ kN/m³
- Specifična težina $\gamma_s=27.60$ kN/m³
- Poroznost $n=0.4\%$
- Koeficijent poroznosti $e=0.66\%$
- Ugao unutrašnjeg trenja $\varphi =24^0$
- Kohezija $c=0.12$ kp/cm²
- Prirodna vlažnost $W=23.91\%$
- Granica plastičnosti $W_p=24.60\%$
- Granica tečenja $W_t=34.80\%$
- Indeks plastičnosti $I_p=10.20$
- Indeks konzistencije $I_k=1.10$
- Modul stišljivosti $M_s=3.98$ MPa
- Dinamički modul elastičnosti $E_d=75.9$ MPa

Materijali koji se nalaze u priobalnom dijelu rijeke mogu se koristiti i za izgradnju budućeg nasipa. Neophodno je prilikom upotrebe ovog materijala očistiti od vegetacije i humusnog pokrivača kako ne bi dolazilo do truljenja a samim tim i slijeganja nasipa. U ovakvim materijala iskopi će se izvesti po GN 200 u II i III kategoriji u omjeru 50%:50%.

ZAKLJUČAK CONCLUSION

Slivno područje rijeke Spreče leži u terenu složene geološke građe. Granica sliva je utvrđena orografski i iznosi 1567.29 km² do kraja buduće regulacije. Srednji proticaj na vodomjernoj stanici Karanovac iznosi $Q_{sr}= 23.1$ m³/s. U svrhu regulacije rijeke Spreče razmatran je dio terena na potezu od D.Dubošnice do Miričine. Geološku građu ovog dijela terena čine sedimenti neogena ($^2M_2^2$ i PI_1^1) i kvartarni sedimenti.

U zoni riječnog toka buduće regulacije, su sa inženjerskogeološkog aspekta podjednaka geoloških uslova gradnje. Tako se u ovoj zoni trase uočavaju veće devastacije u samom koritu kao i plavljenje dolinskih strana.

Iskopi u zoni objekata će se vršiti u stijenama promjenjivih geomehaničkih karakteristika a po GN 200 to su II i III kategorija za riječne nanose i pokrivače.

Inženjerskogeološke karakteristike stijenskih masa čine kompleks vezanih slabookame-njenih, poluvezanih do nevezanih i nevezanih stijenske masa.

Istraživani teren leži u zoni utvrđenih potresa čiji je intenzitet 7^0 MCS za povratni period od 500 godina, a imajući u vidu priraštaj seizmičnosti za proračune objekta, treba uzeti vrijednost adekvatne 8^0 MCS.

Literatura

Literature

Pamić, J., Sunarić-Pamić, O., Kapeler, I., Olujić, J., Tumač za list Zavidovići, Institut za geološka istraživanja, Sarajevo, 1973.

Rokić, M., Uloga i značaj inženjerskogeoloških modifikatora na inženjerskogeološke odlike terena Srednje Bosne, Sarajevo 1989.god.

Sunarić-Pamić, O., Pamić, J., Kapeler, I., Olujić, J., Zec, F., Osnovna geološka karta list Zavidovići 1:100 000, Institut za geološka istraživanja, Sarajevo, 1971.

Idejni projekat uređenja korita rijeke Spreče od Gračanice do Lukavca, Energoinvest d.d. Sarajevo, 2013.

Seizmološki zavod SFRJ, Privremena seizmološka karta SFRJ 1:1 000000; Beograd, 1982.

Uputstvo za izradu Osnovne inženjerskogeološke karte SFRJ, 1:100 000; Beograd, 1988.

SUMMARY

GEOLOGICAL CONDITIONS FOR THE CONSTRUCTION OF THE RIVER SPREČA'S BASIN REGULATION ON D. DOBOŠNICA-MIRIČINE

Mevlida Operta

Univerzitet u Sarajevu, Prirodno-matematički fakultet, Odsjek za geografiju,
Zmaja od Bosne 33-35, Sarajevo, Bosna i Hercegovina
opertamevlida@yahoo.com

Suada Pamuk

Energoinženjering, Sarajevo
suada.pamuk@energoinvest.ba

Catchment area of the River Spreča lies in terrain with complex geological structure. The basin's border is defined orographically and it amounts 1567.29 km^2 until the end of future regulation. The middle flow on watermeter station Karanovac amounts $Q_{sr} = 23.1 \text{ m}^3/\text{s}$. In purpose of the Spreča regulation, observed was a part of terrain from D. Dubošnice to Miričine. Geological structure of the terrain is made of Neogene sediments ($^2M_2^2$ and Pl_1^1) and Quaternary sediments.

In a river flow zone, from engineering geological aspect, future regulations have equal building conditions. In this route zone, greater devastations can be seen in the very bed as well as transgression of the valley sides.

Excavations in zone of objects will be performed in rocks with changeable geo-mechanical characteristics and according to GN 200 those are the II and the III categories for river drifts and coverings.

In engineering geological point of view, in wider area of the river Spreča, the terrain is very complex. In engineering geological sense, this terrain is made of middle Miocene

sediments, lower Pliocene sediments and Quaternary sediments. In treated area the most are presented Quaternary sediments.

On the base of engineering geological classification, these sediments can be divided in groups such are:

- Complex of bound slightly stoned rocks
- Half-bound to unbound rocks and
- Unbound rocks

The Spreča Valley, especially its examined middle and lower flow, is considered as area with more intensive seismologic activity. Tectonic processes in wide area were very intensive and linked to this, neotectonic movements as well.

Explored terrain lies in a zone with stated quakes which intensity was 7⁰ MCS for return period of 500 years. Having in mind accession of seismicity for calculations of objects, one should take the value of 8⁰ MCS.

Autors

Mevlida Operta was born in Tuzla, where she went to school. She graduated in Geology at the Faculty of Mining and Geology and also obtained master and PhD degree at the same university. Today, she is an Associate Professor at the Faculty of Sciences in Sarajevo. At the center of her scientific work are geological and mineralogical-petrographic studies. She has published over 80 scientific papers. Most of them represent original research papers, and some have an international review. She is author of four university textbooks. She has participated in the development of projects and studies in the field of geology.

Suada Pamuk was born in Pjevlja. She has studied and graduated in geology at the Faculty of Mining and Geology in Tuzla. Today, she works in Energoinvest in Sarajevo as lead designer. She participates in the preparation of project technical documentation in the field of geology, hydrogeology and engineering geology related to the regulation of riverbeds, rehabilitation, water supply and design of HPPs and SHPPs. She has participated in 13 projects as an associate. She is author of 17 projects related to the preparation of Studies, Preliminary Designs and Projects of Research Works. She has published 12 professional papers and some have an international review.

GOSPODARSKA RAZVIJENOST I RADNI MENTALITET STANOVNIŠTVA KAO TVORBENI ELEMENTI REGIONALNOG IDENTITETA – PRIMJER MEĐIMURJA U HRVATSKOJ

Danijel Jukopila

OŠ Cvjetno naselje, Zagreb

Nadbiskupska klasična gimnazija, Zagreb

danijel.jukopila@gmail.com

U radu se analizira identitetska problematika s aspekta gospodarske razvijenosti i radnog mentaliteta stanovnika hrvatske tradicijske regije Međimurje čiji se teritorij podudara s najsjevernijom hrvatskom županijom. Međimurje je pogranična regija koja je dijelovima svoje povijesti bila odvojena od matičnog naroda i države te izložena procesu mađarizacije. Ta odvojenost nije donijela promjenu etničke strukture, već, upravo suprotno, očuvala je nacionalnu pripadnost stanovništva uz jačanje osjećaja regionalne pripadnosti.

Okrenutost sebi u uvjetima odvojenosti od matičnog naroda, utjecaj protestantizma tijekom vladavine Zrinskih i težak život u pretežito ruralnom prostoru, kao i gospodarske migracije tijekom 19. i 20. st. stvorile su radni mentalitet stanovništva koji domaće stanovništvo percipira kao najvažniji razlikovni identitetski element u odnosu na susjedne regije, ali i kao poticaj budućem gospodarskom razvoju.

Gospodarska razvijenost, tendencije restrukturiranja naslijeđene gospodarske strukture, sve aktivnija uloga lokalnih vlasti u planiranju gospodarskog razvoja i prostornog planiranja ukazuju na Međimurje kao prostor izrazite orijentacije prema decentralizaciji gospodarstva i uvođenju inovativnih gospodarskih programa. Upravo međimurske gospodarske posebnosti postaju sve očitiji tvorbeni element regionalnog identiteta i čine Međimurje prepoznatljivom hrvatskom tradicijskom i gospodarskom regijom.

Ključne riječi: Međimurje, regionalni identitet, gospodarski razvoj

ECONOMIC DEVELOPMENT AND WORKING POPULATION MENTALITY AS FORMATIVE ELEMENTS OF REGIONAL IDENTITY – SAMPLE MEĐIMURJE IN CROATIA

Danijel Jukopila, prof.

OŠ Cvjetno naselje, Zagreb

Nadbiskupska klasična gimnazija, Zagreb

danijel.jukopila@gmail.com

The paper analyzes problems of identity in terms of economic development and working population mentality of the Croatian traditional region of Međimurje whose territory coincides with the northern most Croatian county. Međimurje is a border region that has been separated from the main nation and state in parts of its history as well as exposed to the process of Hungarization. This separation did not bring a change in the ethnic structure but to the contrary preserved the ethnicity of the population while strengthening the sense of

regional belonging. Focusing on themselves in terms of separation from the main nation, the influence of Protestantism during the reign of Zrinski and hard life in a predominantly rural area, as well as economic migrations in the 19th and 20th centuries, the region created a working mentality of the population that locals perceive as the most distinctive element of identity in relation to neighboring regions, but also as an incentive for future economic development. Economic development, restructuring tendencies of the inherited economic structure, increasingly active role of the local government in planning for economic development and spatial planning indicate Međimurje as a region of distinct orientation towards decentralization of economy and introduction of innovative economic programs. The very economic peculiarities of Međimurje are becoming the obvious formative elements of regional identity and are making Međimurje a recognizable Croatian traditional and economic region.

Key words: *Međimurje, regional identity, economic development*

UVOD

INTRODUCTION

Jačanje globalizacije naglašava važnost regija i regionalnog identiteta. Različiti regionalni identiteti pokušavaju ponuditi svoje regije kao proizvode koji se mogu prodati na tržištu i koji će privući poduzetnike i kapital (Paasi, 2002). Regije kao prostorne jedinice imaju svoj oblik teritorija s više ili manje jasno određenim granicama prema susjednim regijama. Regija ima i svoju simboliku koja prezentira regionalni identitet i kao takva se koristi u ekonomiji, kulturi, medijima i upravi. Simbolici pripadaju ime regije i njeni simboli koji stvaraju vizualnu prepoznatljivost regije.

Regionalne institucije imaju važnu ulogu u promicanju regionalnog identiteta, posebice njegovoj široj prepoznatljivosti i stvaranju životnih uvjeta koji će regiju činiti poželjnim mjestom za život i stanovništvu izvan regije. Institucije kao predstavnici političke moći mogu biti medij društvenim grupama i pokretima u borbi za njihove ciljeve pri čemu se često upravo regionalni identitet koristi kao argument. Ovaj rad se zasniva na rezultatu anketnog istraživanja tvorbenih elemenata regionalnog identiteta koji je pokazao da su upravo gospodarski elementi poput radišnosti i marljivosti, poljoprivredne proizvodnje te obrtništva tvorbeni elementi međimurskog identiteta prepoznati kao najvažniji u unutarnjoj i vanjskoj percepciji ove tradicijske regije Hrvatske.

U radu je analizirana gospodarska slika Međimurske županije, važnost demografskih potencijala za budući razvoj, utjecaj religije, posebice razdoblje reformacije, na oblikovanje radne etike stanovništva te utjecaj lokalnih vlasti na stvaranje pogodnog ozračja za investiranje u gospodarski razvoj Međimurja.

ČIMBENICI GOSPODARSKOG RAZVOJA MEĐIMURJA FACTORS OF ECONOMIC DEVELOPMENT OF MEĐIMURJE

Međimurska je županija najsjevernija hrvatska županija koja graniči s dvjema državama članicama Europske unije – Mađarskom i Slovenijom. U kontekstu ulaska Hrvatske u EU i favoriziranja prekogranične suradnje Međimurska županija predstavlja sjeverna ulazna vrata Hrvatske prema Europskoj uniji, ali i poveznicu EU s ostalim zemljama Jugoistočne Europe. Geoprometni položaj Međimurja na važnosti je dobio gradnjom autoceste A4. Ta autocesta povezuje kontinentske države srednje Europe s našim lukama, a prolazi europskim koridorom Vb. Tim koridorom prolaze europski cestovni pravci E-71 (Budimpešta – Goričan – Zagreb – Split – Dubrovnik) te E-65 (Budimpešta – Goričan – Zagreb – Rijeka). Suвременa autocesta omogućuje brzu i kvalitetnu vezu međimurskog stanovništva ponajprije prema Zagrebu, posebice dnevnim ekonomskim migrantima.

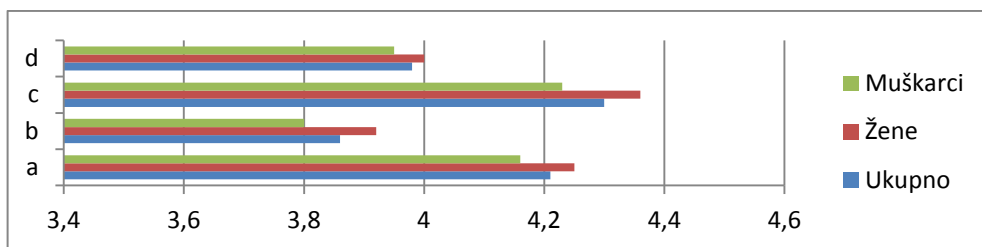

Sl. 1. Položaj Međimurja
Fig.1. Position of Međimurje

Iako površinom najmanja (729 km²), Međimurska županija odlikuje se dvostruko većom gustoćom naseljenosti (156 st./km²) od prosjeka Republike Hrvatske kao i najpovoljnijom dobnom strukturom stanovništva s obzirom na to da ima najveći udio stanovništva mlađeg od 15 godina (18,6%) od svih hrvatskih županija i znatno viši od prosjeka države (7,1%).

Stanovništvo se ističe poduzetništvom i radišnošću što je vidljivo i iz ankete provedene u ljeto 2011. godine. Anketom se nastojalo utvrditi neke regionalne osobitosti koje predstavljaju važne tvorbene elemente regionalnog identiteta. Mjereći Likertovom skalom od 1 do 5 anketirano stanovništvo procjenjivalo je važnost međimurskog dijalektalnog govora, međimursko kulturno-povijesno nasljeđe, poduzetnost i radišnost te proizvodnju krumpira kao tvorbene elemente međimurskog identiteta unaprijed određene temeljem intervjua sa stanovnicima Međimurja, ali i prema vanjskoj percepciji stanovništva Hrvatske. Analiza rezultata pokazuje da je najvišu ocjenu dobila upravo poduzetnost i radišnost (4,29).

Tradicionalna okrenutost prema poljoprivredi, kao i novija ekonomska migracija u inozemstvo stvorili su važan radni mentalitet u međimurskom društvu te temelj za samoinicijativnost koja se očituje u velikom broju privatnih poduzetnika u proizvodnim djelatnostima, ali i značajnu orijentaciju prema suvremenoj mehaniziranoj i tržištu orijentiranoj poljoprivrednoj proizvodnji, posebice proizvodnji krumpira u kojoj Međimurje drži primat.

Sl. 2. Procjena važnosti tvorbenih elemenata regionalnog identiteta Međimurja (a – međimurski govor, b – kulturno-povijesno nasljeđe, c – poduzetnost i radišnost, d – proizvodnja krumpira). Izvor: Anketni upitnik autora, 2011. godina

Fig. 2. Evaluation of importance for the formative elements of the regional identity of Međimurje (a – Međimurje speech, b – cultural and historical heritage, c – enterprise and hardwork, d – production of potatoes). Source: The author's questionnaire, 2011

Obrazovna struktura stanovništva zaostaje za državnim prosjekom što je posljedica tradicionalne orijentacije prema poljoprivredi, ali i izostanka većih gradskih naselja kao nositelja obrazovne funkcije. Tako je vidljivo da Međimurje ima dvostruko veći udio stanovništva s nezavršenom ili nepotpuno završenom osnovnom školom, a iznadprosječno su zastupljeni i oni sa završenom samo osnovnom školom. Ispod prosjeka su udjeli stanovništva sa srednjom školom i visokoobrazovanog stanovništva. Kako je obrazovana i stručna radna snaga preduvjet suvremenog gospodarskog razvoja, Županija ulaže znatna sredstva u obrazovanje, a očekuje se i povoljnija obrazovna struktura kao posljedica otvaranja Međimurskog veleučilišta 2007. godine sa studijima računarstva, menadžmenta u turizmu i sportu te održivog razvoja.

Tab. 1. Stanovništvo Međimurske županije i republike Hrvatske staro 15 i više godina prema najvišoj završenoj školi, popis 2011.

Table 1 Population of Međimurje County and the Republic of Croatia aged 15 years and over by highest educational attainment, Census 2011

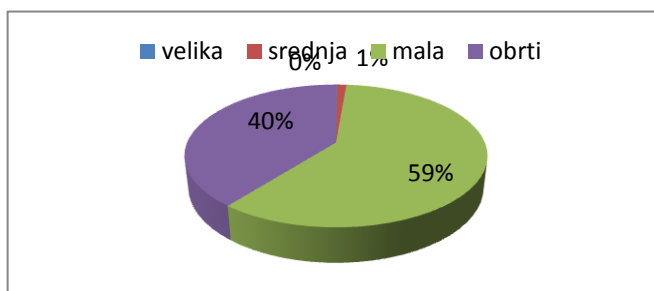
Stupanj obrazovanja	Udio u stanovništvu Međimurja (%)	Udio u stanovništvu Hrvatske
Doktorat	0,05	0,32
Sveučilišni studij	5,36	10,23
Stručni studij	4,68	5,83

Srednja škola	51,83	52,63
Osnovna škola	22,58	21,29
Manje od 8 razreda OŠ	14,38	7,81
Bez škole	0,93	1,71

Izvor: DZS, Popis stanovništva 2011. godine
Source: Croatian bureau of statistics, Census of population 2011

STANJE GOSPODARSTVA MEĐIMURSKE ŽUPANIJE STATE OF THE ECONOMY IN MEĐIMURJE COUNTY

Industrija je tijekom 20. st. bila najvažnija gospodarska grana u Međimurju što je vidljivo u broju industrijskih radnika kojih je bilo 20 169 ili 45% od ukupno 44 816 zaposlenih u Međimurju. Prvi oblici industrijske proizvodnje u Međimurju javljaju se polovicom 19. st. i vezani su uz tekstilnu industriju. Karakterizirali su je mali pogoni, a kao oblik radno intenzivne proizvodnje zapošljavala je značajan broj radne snage, pretežito ženske s relativno niskim plaćama. Poznata tekstilna poduzeća bila su ČMTČ, Čateks, Modeks, Jedinstvo, a pogone su imala u Čakovcu, Kotoribi, Murskom Središću, Prelogu i Štrigovi. Rano se javlja i prehrambena industrija koju predvode poduzeća Vajda i Čakovečki mlinovi. Početkom 20. st. započinje i razvoj drvne industrije vezane uz pilane, drvenu galanteriju te industriju namještaja. Nakon Drugog svjetskog rata započinje snažnija industrijalizacija. Razvijaju se metalna industrija, industrija obuće, kemijska industrija i prerada nemetala. Najvažnijom granom gospodarstva do 90-ih godina 20. st. drži se graditeljstvo koje je u fazi najvećeg razvitka zapošljavalo oko 8000 zaposlenih. Uz njega su se razvile i prateće industrije poput industrije građevinskog materijala, opekarska industrija te industrija betonske galanterije i prefabriciranih betonskih proizvoda.

Slika 3. Broj poduzeća u Međimurskoj županiji prema kriteriju veličine. Izvor: DZS; obrada Upravni odjel za gospodarske djelatnosti Međimurske županije

Picture 3 Number of enterprises in Međimurje County by size criteria

Source: Croatian bureau of statistics; processed by the Department of economic activity in Međimurje County

Tranzicijsko razdoblje početkom 90-ih godina 20. st., praćeno privatizacijom i pretvorbom, dovodi do dezintegracije velikih poduzeća, a time i prestrukturiranja proizvodnje i smanjenja broja zaposlenih. Današnja struktura poduzeća prema veličini (broju zaposlenih)

ukazuje na apsolutnu prevlast obrta i malih poduzeća dok je udio srednjih poduzeća 1%, a velikih statistički zanemarivih 0,14%.

Značajni čimbenici međimurskog gospodarstva su obrt i malo poduzetništvo. Iako u socijalističkom razdoblju vlast nije poticala taj oblik proizvodnje, u Međimurju je postojao velik broj privatnih poduzetnika i obrtnika, no broj zaposlenih u tim djelatnostima bio je relativno malen. Najčešće su se bavili građevinskim obrtništvom te proizvodnjom metalnih, drvnih i tekstilnih proizvoda, a u Donjem Međimurju tradicionalno je košaraštvo preraslo u značajan izvozni proizvod.

Tab. 2. Broj i udio obrtnika prema vrsti obrta, stanje 2012. godine
Table 2 The number and contribution of craftsmen according to the type of craft

Vrsta obrtnika	Broj obrta	%
Proizvodno obrtništvo	452	25,8
Građevinarstvo	369	21,1
Trgovina na malo	285	16,3
Ugostiteljstvo	165	9,4
Promet	129	7,4
Popravak motornih vozila	59	3,4
Popravak predmeta za osobnu uporabu u kućanstvu	87	5,0
Ostale uslužne djelatnosti	151	8,6
Poljoprivreda	53	3,0

Izvor: Hrvatska obrtnička komora, Obrtnička komora Međimurske županije; obrada Upravni odjel za gospodarske djelatnosti Međimurske županije

Source: Croatian chamber of trades and crafts, Chamber of trades and crafts Međimurje County; processed by the Department of economic activity in Međimurje County

Trenutačno gospodarsko stanje međimurskog gospodarstva upućuje na probleme istovjetne onima na državnoj razini sa svim elementima tranzicijskog perioda dodatno pogoršanog gospodarskom recesijom Europe i svijeta. Velik je problem nezaposlenost koja je u Županiji 16,4% (2013.) što je za 4,5% više nego 2009. godine. Ova stopa nezaposlenosti niža je od državnog prosjeka (18,1%), ali viša od prosjeka članica Europske unije (10%). Struktura robne razmijene pokazuje i dalje dominaciju obrtničke proizvodnje, građevinarstva i trgovine na malo. Međimursko je gospodarstvo sve više izvozno orijentirano te je 2012. godine bilo u trgovinskom suficitu s pokrivenošću uvoza izvozom 124,3%. U izvozu Republike Hrvatske sudjelovalo je s 4,2% dok je udio u hrvatskom uvozu dvostruko manji i iznosi 1,9% (podatak za 2012.). Najveći udio u vanjskotrgovinskoj razmjeni Međimurske županije u 2012. godini je imala prerađivačka industrija. Glavne su zemlje uvoznice međimurskih proizvoda Italija, Austrija, Francuska, Slovenija, Srbija te Bosna i Hercegovina. Upravo iz zemalja Europske unije dolaze i najvažniji strani investitori u međimursko gospodarstvo. Do osamostaljenja Hrvatske jedini strani investitor bio je *Hilding Anders* iz Švedske s ulaganjem u proizvodnju kreveta i madraca Hespo. Ostali investitori dolaze s prelaskom na tržišne uvjete privređivanja i to najčešće nakon 2000. godine i stabilizacije političkog i sigurnosnog stanja u državi. Najviše je austrijskih

investitora: *Ferro Technik GmbH* (proizvodnja metala), *Jägersbergers Group* (proizvodnja metala), *Weyland GmbH* (čelični proizvodi) te *Kreuzroither Metallbau* (metalni proizvodi). Ostali su investitori: *Haix Schuhe GmbH* (Njemačka – proizvodnja obuće), *Legget&Platt* (SAD – metalni proizvodi), *Calzedonia S.p.A.* (Italija – tekstilni proizvodi), *Perutina Ptuj* (Slovenija – prehrambeni proizvodi) i *Eurovia SA* (Francuska – građevinarstvo).

Većina međimurskih poduzetnika govoreći o prednostima poslovanja na ovom području u pravilu ističe ljude kao najveću prednost Međimurja – njihovu produktivnost, fleksibilnost, snalažljivost i sklonost inovacijama. Važno je i poslovno okruženje. Međimurje ima dugu tradiciju u poduzetništvu i obrtništvu. Lokalna poduzeća ubrajaju se u najbržerastuća. Njihovi menadžeri, osvajači brojnih nagrada, okrenuti su novi idejama i poslovnim prilikama. Lokalna i regionalna uprava poznata je po podršci poslovnom sektoru. Pokrivenost komunalnom infrastrukturom u Međimurju prelazi 98%, a dostupnost telekomunikacijske mreže i bežičnog interneta prelazi 90%.

Prema visini plaća Međimurje zaostaje za prosjekom države. Prosječna plaća iznosi 3 760 kn (486,42 € prema tečaju Zagrebačke banke na dan 5.11.2014.) što je za gotovo 1000 kn niže od prosjeka Hrvatske. Prosječna plaća je niža od državnog prosjeka u svim poduzećima osim u onima u zadružnom vlasništvu. Razloge svakako treba tražiti u ranije navedenoj strukturi poduzeća prema veličini gdje dominiraju obrti i mala poduzeća u pretežito privatnom vlasništvu. S obzirom na visoku opterećenost plaća veliki broj privatnih poduzetnika isplaćuje minimalnu zakonom određenu plaću, dok kao dodatke koristi različite mogućnosti jednokratnih isplata u visini nižoj od oporezive. Također je važan i periferan položaj kroz povijest te izostanak većih gradskih naselja višeg stupnja centraliteta kao nositelja javnih službi. Broj zaposlenih u tim djelatnostima manji je od prosjeka države što se očituje i u visini plaća koje se reguliraju na državnoj razini.

Tab. 3. Prosječne plaće zaposlenih u Međimurskoj županiji i Hrvatskoj izražene u kunama prema vlasništvu poduzeća

Table 3 Average salary in Međimurje County and Republic of Croatia expressed in HRK by property of the enterprise

	Međimurska županija	Republika Hrvatska
Državno vlasništvo	5 367	6 123
Privatno vlasništvo	3 712	4 389
Zadružno vlasništvo	3 935	3 435
Mješovito vlasništvo	3 512	5 636
Ukupno	3 760	4 769

Izvor: DZS; obrada Upravni odjel za gospodarske djelatnosti Međimurske županije

Source: Croatian bureau of statistics; processed by the Department of economic activity in Međimurje County

UTJECAJ RELIGIJE NA RADNU ETIKU

IMPACT OF RELIGION ON WORK ETHIC

Religija je kroz čitavu povijest čovječanstva imala važnu ulogu u svagdašnjem životu stanovništva i bila važan čimbenik shvaćanja svijeta. Njen utjecaj na društvene procese vrlo je složen. Najčešće je predstavljala konzervativnu snagu koja se zauzimala za održavanje *statusa quo* i suprotstavljala promjenama. No u pojedinim razdobljima, iako rjeđe, religijska načela i njihova tumačenja postaju pokretači društvenih promjena. Radna etika posebno je

došla do izražaja u protestantizmu. Sama reformacija započela je početkom 16. st.¹ težnjom za obnovom katoličke crkve, no u kratkom vremenu je od zahtjeva za reformom postala pokret reformacije da bi Augsburškim vjerskim mirom 1555. godine došlo do raspada kršćanskog zapada na protestantske i katoličke države uz primjenu načela „Cuius regio, illius religio“² odnosno državna vjera postaje vjera vladara što je i kasnije postalo ustaljeno načelo reguliranja vjerskih pitanja u Europi. (Patafta, 2005.)

Sam nastanak kapitalizma nije vezan uz pojavu protestantizma o čemu svjedoče raniji pojavni oblici kapitalizma, no pojava asketskog kalvinizma³ je stvorila religijsko, a time i društveno okruženje pogodno za njegov snažniji razvoj. Upravo je prostor Angloamerike i zapadne Europe zahvaćen kalvinizmom postao nositeljem industrijskog kapitalizma koji se u 20. st. transformirao u liberalni kapitalizam. „Prvi poduzetnici bili su uglavnom kalvinisti. Njihova želja za uspjehom, uz čiju je pomoć nastao zapadni ekonomski razvoj, početno je bio potaknut željom za služenjem Bogu. Materijalni je uspjeh za kalviniste bio znak Božje milosti.“ (Giddens, 2007,538). Kalvinistička doktrina predestinacije izazivala je osjećaj nesigurnosti kod vjernika koji nisu bili sigurni jesu li „odabrani“ stoga je osiguranje dobrog materijalnog života na Zemlji tumačeno kao znak predestinacije i osiguranje puta u nebesa. Luterovo učenje za razliku od kalvinizma daje pojedincu mogućnost da požrtvovnim radom i ponašanjem prema vjerskim načelima poveća izgleda za odlazak u kraljevstvo nebesko. To znači da se posvećivanjem svom pozivu i predanim radom bez obzira na položaj u društvu služi Bogu.

Protestantska etika je u svojoj biti asketska etika koja osim predanosti radu i stvaranju materijalnog bogatstva traži i odricanje od užitaka i strogu samodisciplinu. Zarađivanje novca odnosno bogatstvo pojedinca je pokazatelj uspjeha koji znači i milost u Božjim očima. Zarađeni se novac stoga troši na nova ulaganja i dovodi do akumulacije kapitala i širenja kapitalističkog društva.

Na sjeveru Hrvatske protestantizam dolazi s trgovcima, njemačkim propovjednicima i vojnicima s područja Monarhije ranije zahvaćenih reformacijom. Među hrvatskim plemstvom pristalice nove vjere postaju baruni Ungnad, vlasnici Varaždina koji postaje središte reformacije na sjeveru Hrvatske. U drugoj polovici 16. st. protestantizam se širi i Međimurjem čiji feudalni gospodari Zrinski postaju promicatelji protestantizma. Tako se Juraj Zrinski Stariji (1549.-1603.) javno deklarirao protestantom te je protjerao sve katoličke svećenike, a na njihovo mjesto doveo protestantske propovjednike. Godine 1571. osnovao je i protestantsku tiskaru u Nedelišću koja je odigrala važnu ulogu u širenju protestantizma i omogućila da je uz, osmanlijsko-islamsku Slavoniju, upravo Međimurje uspjelo izgraditi svoju protestantsku crkvenu organizaciju. Tako je 1608. godine Međimurje spadalo pod drugi seniorat zaladske županije i pod četvrtu superintendenturu (Patafta, 2005.)

Pojam protureformacije odnosi se na sve mjere i nastojanja koja je katolička crkva poduzimala tijekom 16. i 17. st. s ciljem suzbijanja Luterovog učenja, ali i svih ostalih reformacijskih pokreta. Ovaj pojam se počinje koristiti od 19. st. u protestantskoj historiografiji dok ona katolička češće koristi pojam „katolička obnova“. Organizirana protureformacija u

¹ početkom reformacije uzima se 31. 10. 1517. godine objavom 95 teza Martina Luthera

² prijevod s latinskog „Čija zemlja, njegova vjera“

³ Kalvinizam nastaje u zapadnoj Europi u 17. st. na temelju vjerovanja Johna Calvina o postojanju skupine stanovništva odabrane od Boga koja će ući u kraljevstvo nebesko

banskoj Hrvatskoj započinje ustoličenjem grofa Jurja Draškovića za biskupa Zagrebačke biskupije kojoj je pripadalo i Međimurje unatoč upravno-političkoj pripadnosti ugarskoj županiji Zala. Upravo je dvojnost položaja Međimurja između upravno-političke pripadnosti Ugarskoj i vjerske organizacije prostora kao dijela Zagrebačke biskupije važno za kasniju protureformaciju i najduže zadržavanje protestantizma. Odredba koncila u Tridentu o osnutku škola za katoličke svećenike odigrala je veliku ulogu u protureformaciji te se i u Zagrebu osniva sjemenište za buduće svećenike kao nositelje katoličke obnove. U širem kontekstu protureformacijskog djelovanja velika je važnost i odnos habsburških vladara koji dolaskom na vlast Rudolfa II. (1552.-1612.) omogućuju djelovanje isusovcima, glavnim nositeljima katoličke obnove. Kralj je istovremeno zaniijekao prava hrvatskim protestantima koje je zatražio Ugarski sabor 1604. godine pa je Hrvatski sabor temeljem njegove odluke donio zakon po kome je katolička vjera postala jedina dopuštena vjera. Potvrdom ovog zakona 1608. godine započinje snažna borba protiv protestanata i njihovog nauka. Međimurje, tada u sastavu Ugarske, podlijevalo je ugarskom zakonu koji je protestantima dozvoljavao djelovanje pa postaje utočište protestantima sjeverne Hrvatske. Od velike je važnosti i utjecaj Sveučilišta u Grazu koje će do kraja 16. st. postati centar rekatolizacije ne samo Austrije već i hrvatsko-ugarskog kraljevstva.

Povoljnije prilike za protureformaciju stvorene su smrću Jurja III. Zrinskog i dolaskom na vlast njegova sina Jurja IV. Zrinskog koji, iako rođenjem protestant, prelazi na katolicizam 1623. godine. Većina župa oduzetima je protestantima, no u pojedinim naseljima Međimurja protestantizam se zadržao duže, posebice u Legradu koji je zbog svog specifičnog položaja na granici prema Osmanlijama imao privilegiran položaj od strane i crkvene i svjetovne vlasti te se protestantska zajednica održala do danas. Temeljem pismenog naloga kralja Leopolda banu Nikoli Erdödyju 1689. godine da pomogne biskupu Mikuliću u suzbijanju protestantizma dolazi do sinode 1690. godine koja je zaključila da se protestantizam mora iskorijeniti u Zagrebačkoj biskupiji i preko Drave i u dijelovima pod osmalijskom vlašću.

Utjecaj protestantizma na današnju radnu etiku stanovništva teško je mjerljiv. Udio protestanata u današnjem stanovništvu Međimurja je svega 0,54% (popis 2011.) što je unatoč malom udjelu znatno više od prosjeka Hrvatske 0,34% no ne može predstavljati čimbenik gospodarskog razvoja, ali je utjecaj protestantizma na radnu etiku značajan. Ako promatramo gospodarski razvoj Hrvatske jedino je na sjeveru Hrvatske došlo do formiranja industrijske regije izvan prostora velikih koncentracija stanovništva uz makroregionalna središta. Današnja osovina razvoja Varaždin-Čakovec, odnosno Gornjopodravsko-međimurska industrijska regija predstavljala je i nekadašnje središte reformacije u Hrvatskoj. Sama svijest stanovništva o važnosti rada prikazana kroz najvažniji tvorbeni element regionalnog identiteta ukazuje na tekovine protestantizma unatoč kasnijoj rekatolizaciji.

ULOGA NOSITELJA VLASTI NA RAZVOJ GOSPODARSTVA THE ROLE OF A GOVERNMENT IN ECONOMIC DEVELOPMENT

Međimurje u nacionalnom kontekstu predstavlja pograničnu tradicijsku regiju snažno izraženog regionalnog identiteta koja se uglavnom poklapa s upravno-političkom organizacijom Hrvatske kroz postojanje Međimurske županije što omogućuje lokalnim vlastima snažan utjecaj na cjelokupan, a time i gospodarski razvoj Županije. Promatrajući

Međimurje u kontekstu gospodarske konkurentnosti hrvatskih županija, ono je 2011. zauzelo 4. rang kao dio sjeverozapadne Hrvatske koja drži primat u stvaranju poduzetničke klime i poticanju gospodarskog razvoja. Ideja „Europe regija“ omogućuje Međimurju snažnije povezivanje sa susjednim slovenskim i mađarskim regijama koristeći na taj način predpristupne fondove EU namijenjene prekograničnoj suradnji prije ulaska Hrvatske u Europsku Uniju, a po ulasku Hrvatske u EU i njene kohezijske fondove.

Međimurska županija plasirala se na 3. mjesto među malim europskim regijama na natječaju Europski gradovi/regije budućnosti 2010./2011. koji je proveo *FDI Magazine*, jedan od vodećih časopisa koji se bave globalnim poslovanjem. *FDI magazine*, koji je pokrenuo ugledni poslovni dnevnik *The Financial Times*, ovaj je natječaj proveo drugi put. U konkurenciji su se ovog puta našla 223 europska grada i 142 regije, a izvršena je procjena pokazatelja podijeljenih u sedam kategorija, od gospodarskog potencijala i ljudskih resursa, do kvalitete života i promocije izravnih stranih ulaganja. Međimurje je svoje mjesto u spomenutoj kategoriji pronašlo kao treće među malim regijama, četvrto među južnoeuropskim regijama te trinaesto ukupno. Značajka po kojoj je Međimurje ušlo u ovo društvo jest strategija promocije izravnih stranih ulaganja, što je potvrda da su kontinuirana zajednička zalaganja županijskih institucija posljednjih godina prepoznata na europskoj razini. Regionalna razvojna agencija Međimurja – REDEA prije gotovo dvije godine definirala je pristup promociji na tom području, odlučivši se za ljude kao glavnu odrednicu. Razlog je tome činjenica da većina domaćih i stranih ulagača na pitanje o razlozima ulaganja u Međimurje na prvo mjesto stavlja inovativne ljude, s inicijativnom, strašću i predane cilju. Osim toga, pokrenut je veći broj projekata kako bi se stvorili preduvjeti za privlačenje ulagača iz sektora s većom dodanom vrijednošću koji zahtijevaju višu razinu poslovnih usluga. Rad na području jačanja kapaciteta i usluga za promicanje ulaganja intenzivirat će i projektom *Razvoj investicijske klime u Hrvatskoj* koji provode Ministarstvo gospodarstva, rada i poduzetništva te Agencija za promicanje izvoza i ulaganja. Naime, riječ je o nastavku programa certificiranja kojim je Međimurska županija 2006. godine primila certifikat regije pogodne za ulaganje.

Kroz EU projekt „Razvoj investicijskog okruženja“ Ministarstva gospodarstva, rada i poduzetništva, Međimurska županija je 2011. uspješno prošla napredni program certifikacije regija za ulaganja čiji je cilj pružanje pomoći potencijalnim ulagačima, što uključuje „one-stop-service-center“⁴ koji na proaktivan način podržava pokretanje novih projekata. Pored toga, program uključuje post-investicijsku podršku čiji je cilj pružiti povratne informacije o preprekama s kojim se suočavaju novi ulagači, te u konačnici, njihovo uklanjanje. Ovo je ujedno i nastavak prethodne faze *Programa certificiranja regija* za ulaganja kojim je Međimurska županija 2006. certificirana kao „Regija pogodna za ulaganje“.

O prepoznavanju važnosti suvremenih trendova razvoja gospodarstva te ulozi nositelja regionalne vlasti govori i vizija Međimurske županije: „**Međimurje, županija snažnog poduzetništva zasnovanog na znanju i inovacijama, očuvane prirodne i kulturne baštine te visoke kvalitete života**“.

⁴ centri, čija je osnovna zadaća potencijalnim ulagačima osigurati dostupnost svih potrebnih informacija na jednom mjestu te im pružiti podršku u što bržem ishodu svih potrebnih dozvola u realizaciji investicije.

ZAKLJUČAK CONCLUSION

Međimurje je najsjevernija hrvatska tradicijska regija s obilježjima pograničnog prostora i izraženim regionalnim identitetom. On se oblikovao tijekom povijesti odvojenosti od matičnog nacionalnog teritorija, ali i značajnim religijskim utjecajem katoličke crkve na očuvanje nacionalnog identiteta te protestantizma na oblikovanje radne etike stanovništva. Upravo odnos prema radu lokalno stanovništvo smatra svojim prepoznatljivim obilježjem, a s njim se podudara i vanjska percepcija stanovnika Hrvatske. „Na sjeveru je drugačije, bolje, uređenije...“ su vrlo česte riječi sugovornika pri provođenju strukturiranih intervjua što govori o prepoznatljivom odnosu Međimurskog stanovništva prema svom prostoru i njegovom razvoju. Razvoj gospodarstva temelji se na samoinicijativnosti vidljivoj u dominaciji privatnog poduzetništva i obrtništva. Iako recentna gospodarska slika ukazuje na probleme identične onima na državnoj razini kao posljedice naslijeđenih odnosa iz razdoblja socijalizma, ali i tranzicijskih problema, Međimurje je u mnogim gospodarskim pokazateljima iznad prosjeka, a u nekima i na samom vrhu po uspješnosti gospodarstva. Budući razvoj gospodarstva temeljen na znanju i čovjeku kao najvažnijem čimbeniku razvoja prepoznale su i regionalne i lokalne vlasti koje svojim gospodarskim mjerama pružaju potporu prvenstveno privatnom poduzetništvu i stranim ulaganjima stvarajući gospodarsku klimu pogodnu za ulaganje. Za budućnost Međimurja važna je i demografska slika koja je povoljnija od ostalih županija i predstavlja osnovu budućeg razvoja temeljnu na znanju, poduzetnosti, održivom razvoju i inovacijama kojim Međimurje treba postati prostor visoke kvalitete života.

Literatura Literature

- Cifrić, I., Nikodem, K., 2006.: Relacijski identiteti: Socijalni identitet i relacijske dimenzije, *Društvena istraživanja* 16 (3), 331-358
- Fürst-Bjeliš, B., 1996.: Pristup definiciji prostornog pojma tradicionalne regije, u: I hrvatski geografski kongres: *Geografija u funkciji razvoja Hrvatske*, zbornik radova (urednik Pepeonik, Z.), 326-330.
- Fürst-Bjeliš, B., 1998.: Turopolje-položaj tradicionalne regije u sustavu geografske regionalizacije, *Acta Geografica Croatica*, 33, 83-90.
- Haralambos, M., 2002.: *Sociologija, teme i perspektive*, Golden marketing, Zagreb
- Giddens, A.: *Sociologija*, Nakladni zavod Globus, Zagreb
- Jukić, J., 1995.: Krćanstvo i liberalizam, *Društvena istraživanja*, Zagreb 4 (6), 885-910.
- Milas, G., 2005.: *Istraživačke metode u psihologiji i drugim društvenim znanostima*, Naklada Slap, Jastrebarsko
- Nisbet, R.A., 2007.: *Sociološka tradicija*, Golden marketing-Tehnička knjiga, Zagreb, 292-297
- Paasi, A., 2002a.: Bounded Spaces in the Mobile World: Deconstructing „Regional identity“, *Tijdschrift voor Economische en Sociale Geografie*, 93 (2), 137-148.
- Paasi, A., 2002b.: Place and Region: regional worlds and words, *Progress in Human Geography* 26 (6), 802-811.
- Paasi, A., 2003.: Region and Place: Regional identity in question, *Progress in Human Geography* 27 (4), 475-485.
- Patafta, D., 2005.: Protuformacija u sjeverozapadnoj Hrvatskoj, *Podravina*, Koprivnica, 4, (8), 33-46.

IZVORI:
SOURCES:

Regionalni indeks konkurentnosti Hrvatske 2010., www.konkurentnost.hr/lgs.axd?t=16&id=312, str. 16 (17. 5. 2012)

Informacija o stanju i kretanjima međimurskog gospodarstva, godišnje izvješće za 2012., http://www.medjimurska-zupanija.hr/images/sjednice_skupstine_2013/3/7.pdf (27.10.2014)

Nacrt zajedničkog izvješća o zapošljavanju uz Komunikaciju Komisije o Godišnjem pregledu rasta za 2014. godinu; http://ec.europa.eu/europe2020/pdf/2014/jer2014_hr.pdf (30.10.2014.)

Stanovništvo staro 15 i više godina prema najvišoj završenoj školi, starosti i spolu, popis 2011. <http://www.dzs.hr/> (30.10.2014.)

Gospodarsko stanje Međimurske županije, <http://www.medjimurska-zupanija.hr/gospodarstvo/gospodarsko-stanje-mz/> (2.11.2014)

Gospodarski profil Međimurske županije,

http://www.medjimurskazupanija.hr/images/stories/Gospodarstvo/pdf/gospodarski_profil_HRV.pdf (2.11.2014)

Prostorni plan Međimurske županije, http://www.medjimurska-zupanija.hr/pdf/Prostorni_Plan_Medimurske_Zupanije.pdf (4. 11. 2014)

One stop servis centri, <http://www.hamagbicro.hr/investicije/one-stop-service-centri/> (9. 11. 2014.)

Gospodarstvo i poljoprivreda Međimurske županije, <http://www.medjimurska-zupanija.hr/gospodarstvo-i-poljoprivreda> (10. 11. 2014.)